

หน้าแรก » ตำราน่าอ่าน » เวชศึกษา

ค้นหา

ค้นหา

นำทาง

- [คุยเรื่อง ไตรย](#)
- [มีอะไรใน ไตรย](#)
- [ตำรายาโบราณ](#)
- ▶ [มารู้จักเอกสารโบราณ](#)
- ▶ [หมอพื้นบ้านของเรา](#)
- ▶ [ตำรับยาน่าสนใจ](#)
- ▼ [ตำราน่าอ่าน](#)
 - ▶ [หญ้า ยา สมุนไพร ใกล้ตัว](#)
 - ▶ [ผัก เป็นยา รักษา ชีวิต](#)
 - ▼ [เวชศึกษา](#)
 - [เวชศึกษา ๑](#)
 - [เวชศึกษา ๒](#)
 - [เวชศึกษา ๓](#)
 - ▶ [แพทย์ศาสตร์ สงเคราะห์](#)
 - ▶ [ตำราประมวลหลัก เกษัตริย์](#)
 - ▶ [ตำรายาเมืองเหนือ](#)
- ▶ [สมุนไพร ยาไทย](#)
- ▶ [โรคน่ารู้](#)
- ▶ [ผัก อาหารน่าทาน](#)
- ▶ [พิพิธภัณฑสถาน...](#)
- ▶ [เล่าสู่กันฟัง](#)
- ▶ [นามานุกรม](#)
- ▶ [พันธุกรรม](#)

ล็อกอิน

ชื่อผู้ใช้: *

รหัสผ่าน: *

ล็อกอิน

- [สร้างบัญชีผู้ใช้ใหม่](#)
- [ลืมรหัสผ่าน](#)

เวชศึกษา แพทย์ศาสตร์สังเขป

สารอุกาสะโพนโด ดุราเทพดาเจ้าทั้งหลาย ข้าพเจ้าจะขออาราธนา เทพดาเจ้าอันได้สิงสถิตย์อยู่ในทิศทุกสถานต่างๆ นานา ลักเค อันอยู่ในฉ้อชั้นกามาจะระสวรรค์ กามา อันอยู่ในกามาภพ จรูเปอยู่ในรูปภพ โสฬสคหพรหม คิริติขระระตะเด อันอยู่ในห้วยเหว เขายอดคิริ จันตะลิกเข อยู่ในอากาศเวหา วิมานะ สถิตย อยู่ในมณฑลเศียรสถาน ที่เปรี้ยวจะคาเม อันอยู่ในพิมาน เกาะเกียร แวนแคว้นบ้านเมืองน้อยใหญ่ทั้งปวง ตะวณะคะหะเน อยู่ในหมู่ไม้ป่าดงพงไพรทั่วทิศ เคหะ วัตถุมหิเขตเต อันอยู่ในบ้านเรือนไร่นา ภูมมายันตเวหา อันอยู่ในโรงศาลภูมิภาคสถาน ชะละ ละละวิระเม เป็นต้นว่า อยู่ในน้ำแลบนบกอันมิได้เสมอกัน ยกขะคันธรรพนาคาคือยักษ คนธรรพ ครุฑ นาคทั้งหลาย ดิดถันดา อันตั้งอยู่แห่งใดๆ สันติเกยงมุนีระวะจะนั่ง ขออันเชิญเทพดา ทั้งปวงนี้ จงมาสู่สำนักนี้ฟังประกาศช่วยอภิบาล รักษาให้สำเร็จกิจการมงคล ของนักปราชญ์อัน ทรงศีล ซึ่งจะตัดบ่วงสงสาร แล้วย่างทางพระนฤพานบำเพ็ญสร้างพระบารมีตามประเวณี เมื่อ สมเด็จพระพุทธิเจ้าเสด็จเข้าสู่พระนฤพาน จึงตรัสฝากพระพุทธานุสาสนาไว้แก่เทพดา นาคครุฑ ท้าวพระยาสาธมนตราช ใต้รับโอวาทตามวณะโองการนั้นได้ถ้วนคำพรรษา ขอเทพดาเห็นแก่ พระพุทธานุสาสนา ของสมเด็จพระพุทธิเจ้า ที่ร้ายจงให้บันเทา ที่เมาให้จงเสื่อมหาย พุทธังเกลื่อน ธรรมมังคาลัย สังขังสูญหาย

อิตติปิโสภะคะวา นะโมนะมัสการ มือข้าพเจ้าทั้งสิบนิ้ว ยกขึ้นหว่างคิ้วถวายต่างเทียนทอง จักขุข้าพเจ้าทั้งสอง ถวายต่างเทียนแก้วชะวาลา ผมข้าพเจ้าในเกษรา ถวายต่างดอกบัว อิตติปิโสภะคะวา ข้าพเจ้า ขอสรรเสริญถึงคุณพระบิดา ๒๑ คุณพระมารดา ๑๒ คุณนางพระโพสพ ๓๙ คุณพระพุทธิเจ้า ๕๖ คุณพระธรรมเจ้า ๓๘ คุณพระสงฆ์เจ้า ๑๔ คุณอาจารย์ คุณอนุคุณกรรม วาจา คุณพระอุปัชฌาย์เท้านาคงคา คุณพระกรรมฐาน ๘ คุณนางพระธรรม ๒๑ คุณนางพระ คงคา ๑๒ คุณพระเพลิง ๖ คุณพระพาย ๙ คุณพระอากาศ ๑๐๑ คุณอักษระ ๔ คุณอักษระระ ๓๓ คุณอัสสาสวาส คุณปัสสาสวาส คุณมิตระสวาส คุณแก้ว๓ ประการ คุณศีล ๕ คุณศีล ๘ คุณศีล ๑๐ คุณศีล ๒๒๗ คุณปัญญา คุณโสดา คุณพระสักกิทาชา คุณพระอนาคา คุณพระอรหันตา คุณมก ๔ คุณผล ๔ คุณนิพพาน ๑ จึงเป็น ๙ คุณพระนวะโลกอุดรบรมเดชเดชะ ข้าพเจ้าได้เล่าเรียน ศิลปศาสตร์วิชาการศึกษา อันใดๆของจงให้ประสิทธิ์เม คุณพระอาทิตย์ ๖ คุณพระจันทร์ ๑๕ คุณ พระอังคาร ๘ คุณพระพุธ ๑๗ คุณพระพฤหัสบดี ๑๙ คุณพระศุกร ๒๑ คุณพระเสาร์ ๑๐ คุณพระ ราหู ๑๒ คุณท้าวเวศกรรมอันเรื่องเดช คุณพระนเรศวร คุณพระนารายณ์ คุณพระพิรุณอัน ไปรยปราย คุณพระอินทร์ คุณพระพรหม คุณพระยมพระกาล พระจัดโลกะบาลทั้ง ๔ คุณ พระภูมิเจ้าที่ ทั้งพระธรณี คุณพระยามหากษัตริย์ คุณพระศรีอะริยะเมตไตรยอันเลิศฟ้า

ยาคนทุกวัน เขาหวงปิดกัน ว่าดีนักหนา กำจัดความแก่ แก่โรคชรา กำลังกายา มากมายไพมุลย์ ดาเนินนิทาน ว่าคนพิการ อายุมากมุล มาว่ากับนาย ถึงเรื่องกฎหมาย มิให้หมู่สุญ ผู้ใดมีบุตร สามคนประมุล บิดาหักสุญ ออกนอกราชการ ตัวข้านี้ไชร์ บุตรเล็กบุตรใหญ่ ไม่มีช้านาน ล้มตาย หายจาก เพราะกรรมบันดาล อายุสังขาร แปรสับลวงไป ฝ่ายนายได้ฟัง อาศัยกำล้ง กรณาเป็น ไป ช่วยหักชรา ปลดเปลื้องแก้ไข ปลอญผู้นั้นไป ได้พบขบรพชา พระนั้นรำพึง ถึงความชรา ว่า ตัวอาตมา แก่แล้วจวนตาย ควรจักไปลา พระบาทพระฉาย แต่เมื่ออันตรราย ยังไม่ถึงตน จึงขึ้น ไปไหว้ พระบาททศพล กับด้วยฝูงชน ในสมัยเวลา พระนั้นไปอยู่ แพบถ้ำคูหา มีความปรารถนา จักสนานกายิน จึงไปนั่งอยู่ที่กะกักใกล้ดิน ภิกษุมีศีล รูปหนึ่งเดินมา ร่างกายหนุ่มเด็ก เดินแวงมา หา ครันใกล้ปูผา จักกราบนมัสการ

พระแกจึงว่า ข้าน้อยพรรษา ท่านอย่ากราบกราน ข้าก่อนเจ้าข้า ดิฉันบรรพชา เมื่อแก่ไม่นาน ท่านแก่กะมัง จงนั่งสำราญ อายุวัศศกาล มากน้อยเท่าไร ภิกษุหนุ่มเล่า อายุข้าพเจ้า ได้เกิดแต่ ใน แผ่นดินนารายณ์ บิดาว่าไว้ อายุข้าได้ ครบถ้วนสิบสามปี ใหญ่แล้วบวชมา จนกาลบัดนี้ ก็ รอบกัปี ข้ามิได้จำฯ พระแกเห็นว่า พระหนุ่มพูดจา กล้ากล้า อยากรู้ความ ตามเรื่องถ้อยคำ จึงกลับถามซ้ำ ให้แจ้งใจความ ข้าแต่คุณตา อายุพรรษา เหลือข้าจะนับตาม

ทำไมคุณตา ไม่แก่ชรา จงแจ้งเรื่องความ ได้สิ่งใดหนอ ไว้สั่งสงคราม ชรามาดม ต่อด้านมีชัย ดูเหมือนพระหนุ่ม ร่างกายสูกใส ได้สิ่งอันใด แก่กันชรา ขอท่านจงแสดง ด้วยความกรุณา สงเคราะห์แต่ข้า อันได้วิงวอนฯ

พระหนุ่มเล่าว่า ข้าได้กินยา แต่หนุ่มจักสอน เครื่องยานกลึง เจือแทรกของร้อน ทำผงปั้น ก้อน เทาเมิดพุทรา เมื่อกินนั้นไชร์ อายุเพียงใด ร่างกายกายา คงอยู่เพียงนั้น ห้ามกิน ชรา กำล้งเจริญกล้า เดินคล่องว่องไว ทิ้งถอนตะโกนา สองสิ่งจงหา เปลือมมาเตรียมไว้ บอ ระเพ็ด หัวหมู หาดูให้ได้ เมิดข่อย พริกไทย หกลึงเสมอกัน ทำเป็นผงแล้ว น้ำผึ้งละลายฉัน วัน หนึ่งฟังปั้น เทาเมิดพุทรา อยาให้ใหญ่นัก จักเผากายา ฝั่มมผิดดา เพราะยาเผาลนฯ

พระแกกลับมา เทียวเสาะแสวงหา เครื่องยาเพื่อตน กำล้งกินไป ตามวิสัยของตน กำล้งเจริญล้น หมุนสีกออกมา เทียวทำการจ้าง เลี้ยงชีพแสวงหา นายพบต่อว่า บอกยาให้นาย ว่าได้ตำรา ดัง ว่าบรยาย ท่านผู้เป็นนาย ทำกินต่อมา อายุนับได้ เจ็ดสิบห้าปีอดลา ไปขึ้นภูผา เมืองเพชรบุรี เดินคล่องว่องไว คนหนุ่มตามไป มิได้ทันที่ มีผู้ให้แคว เดินแซหกลักหนี ว่าตัวข้านี้ ยังอาจเดินไป ถึงแล้วสบาย ยั้มแยมแจ่มใส ดูเหมือนมิได้ เหน็ดเหนื่อยเมื่อยชา ตรงไปทำกิจ ตามกาลเวลา รูป กายกายา ยืนดามไม่แปร อยางไรอยางนั้น ไม่หนุ่มไม่แก่ เขาเล่ากันแล บุตรเด็กยังมี จะจริงหรือ เท็จ ไม่รู้ถ้วนถึ แต่ดูท่วงที ผิดแปลกฝูงชน ไม่ใคร่ใช้เจ็บ เหมือนสามัญชน จะเป็นฤศล หรือฤทธิ

คุณยา จบเสร็จสิ้นเรื่อง

เท่านี้กล่าวมา เขียนลงตำรา ปีขาลต้นปี พันสองร้อยเศษ ยี่สิบแปดมี ในรัชกาลนี้ สิบหกศกมา ปีที่เจ็ดสิบเจ็ด แห่งผู้ทำยา ผู้ใดปรารถนา จงทำกินเทอญฯ พระหนุ่มองค์นั้น ตามเขาเล่ากันว่า เป็นเจ้าของยา คำนวณอายุ ตั้งแต่เกิดมา หักเป็นพรรษา ร้อยเจ็ดสิบเจ็ดปี คิดเป็นอายุ แต่ได้เกิดมี ร้อยเก้าสิบเจ็ดปี ในที่ศกแสดง

วันเขียนตำรา อายุตัวข้า ได้สองหมื่นวัน กับพันหกร้อยแปด สิบสามด้วยกัน ครบถ้วนเท่านั้น ใน วันบุรณมี เดือนหกอาทิตย์ วารเพ็ญดิถี ขาลเป็นชื้อปี อัฐศกตกลง

ยังไม่สิ้นเรื่อง ดังจิตจำนง ผู้ใดยังประสงค์ จงอ่านต่อไป

ยาหกลิ่งนี้ แต่อย่างเดียวนี่ คุณควรพรรณา นามัดโรคภัย มากมายนักหนา มีผู้เล่าว่า สรรเสริญ ต่างกัน ย่อมล้วนอุดมเอก มีคุณมหันต์ เป็นยาอัศจรรย์ แก้กัณโรคภัย กำจัดปัดทุกข์ เวทนาเป็น ไป ในกายในใจ ขับไล่เสื่อมคลาย ต่อใครสิ้นบุญ จึงต้องเสื่อมสูญ สิ้นชีพอันตราย ถ้ายังบุญ มาก ก็หากสบาย ทุกข์ในจิตกาย เบาถอยน้อยลง มีผู้บริโภค สิ่งเดียวจำนง ได้เห็นอานิสงส์ อานาจคุณยา ที่นี้จักได้ เรียงตัวพรรณา ผู้ใดกินยา เห็นคุณประการใด

นิทานหนึ่งนั้น เวลากลางวัน มีผู้ป่วยไป ให้ปวดในท้อง ลำบากเหลือใจ จนเสโทไหล ชิมทัวกา ยา อาหารเบื้อเหม็น ไม่อยากข้าวปลา จนเส้นเกศา ร่วงหลุดมากมาย ถึงเวลาเที่ยง ปวดท้องไม่ สบาย เดือนวันทั้งหลาย ล่วงไปมากมุล กินยานานแกล โรคนี้ไม่สูญ เจริญเพิ่มพูล ร่างกายผอม ไป มีผู้หนึ่งมา ทำยาไว้ให้ ทิ้งถ่อน พริกไทย ทำผงกลืนกิน กินสักสามวัน โรคลมกองนั้น เสื่อม คลายหายสิ้น ท้องไส้หายปวด อาหารทวีกิน ลมร้ายหายสิ้น ไม่เป็นต่อไป

นิทานหนึ่งนั้น เขาพูดเล่ากัน ณ ราชวังใน แสดงคุณยา นำมาแถลงไข ว่าผู้หนึ่งได้ เป็นเขนนีมา มิได้ไขเจ็บ อยู่กับภรรยา อาการกิริยา กลายเป็นพระไป อยู่กับเมียนั้น เหมือนพี่น้องกัน ดังนี้เป็น ได้ หลายปีเดือนนาน ราคายเหลือใจ ตรอมจิตคิดไป เคื่องคืบอุรา นึกจักไปบวช เสียดา ยภรรยา หวนไปหวนมา โกรธแค้นร่างกาย ไม่ได้ดังจิต จำนงนิกหมาย กำลังเสื่อมหาย เดือนร้อน เสียใจ วันหนึ่งเพื่อนเกลอ มาเยี่ยมแต่ไกล พูดจาปราศรัย ถามถึงร่างกาย ว่าเกลอเป็นไร ดูไม่ สบาย เจ้าขุนมูลนาย เบียดเบียนนิชา หรือเจ็บป่วยไข้ ร่างกายกายา คล้าดำผิดตา สุขทุกข์ อย่างไร ขายนั่นจึงเล่า ว่าตัวข้าพเจ้า ไม่เจ็บอันใด แต่กายพิการ ราคายเหลือใจ เรี่ยวแรงหมด ไป ทนทุกข์มานาน แรงกายหายหมด แต่จิตอาจหาญ ดังนี้มานาน เดือนร้อนเหลือทน อยู่บ้าน เหมือนวัด สารพัดขัดสน แม้นเมียของตน เหมือนพี่น้องไป อะไรบันดาล ราคายโตใหญ่ ขอ เกลอจงได้ รู้แจ้งเรื่องความ

ฝ่ายเกลอได้ฟัง อาศัยกำลัง กรณาไปตาม บอกยาแล้วว่า เจ้าอย่าเข็ดขาม กินสองสามยาม จัก หายโรคภัย กำลังกายา จักมาโตใหญ่ ต้มกินให้ได้ เปลือกพระยาข้างดำ กำหนดจดไว้ จงได้หา ทำ ยานี้ดีล้ำ เขาเรียกตะโกนา

ขนานหนึ่งนั้น พระยาฉัททันท์ ข้างบ้านข้างป่า สองสิ่งเปลือกสับ น้ำผึ้งนำมา แห้ไว้ไม่ช้า ออก แล้วกินไป ยานี้ดีขลัง กำลังมากใหญ่ ทำกินให้ได้ จักหายโรคา ครั้นเกลอไปแล้ว ขายนั่น แสวงหา ได้เปลือกตะโกนา ต้มกินรินไป หายโรคกำลัง มากมายเจริญใหญ่ ยิ่งกว่าเก่าไป เป็นสุขสำราญ

นิทานหนึ่งว่า คนชาวลังกา เทียวหาอาจารย์ ไปอยู่เมืองเทศ นครไพศาล เราเรียนเขียนอ่าน ใน บ้านพวกพราหมณ์ เขากินอันใด ก็ศึกษาตาม กะที่สมมะขาม เกลือแทรกคลูกกิน เนื้อปลาหา ยาก เว้นขาดตันศีล นมเนยต้มกิน เลี้ยงชีพเป็นมา เขาห้ามมิให้ กินเนื้อกินปลา ให้เทียวแสวงหา บอระเพ็ดมากิน เข้าเย็นทุกวัน จนบอระเพ็ดนั้น เสื่อมขมไปสิ้น เข้าศอกเย็นแขน วาหนึ่งก็กิน ไม่ ขมติดลิ้น กินเหมือนอ้อยตาล ประเดี้ยวเคี้ยวหมด เหมือนรสอร่อยหวาน หนาดาชั้นบาน เดียว เจยกลิ้นไป เข้าเย็นเป็นนิจ ติดเว้นไม่ได้ ต้องเทียวหาไว้ กินไปทุกวัน แก่โรคต่างๆ หลายอย่าง หลายอัน เดินคล่องเร็วขยัน ไม่เหนื่อยเมื่อยขา เสียงเพราะเสนาะดัง โลหิตไม่คั่ง แก้ก้นกายา แก้กวมแก้ไข้ จับสันขีมนา มีคุณหนักหนา เป็นยาอันดี แก่โรคต่างๆ หลายอย่างมากมาย ยกไว้แต่ ฝี่ ชื่อคัณฑมาลา

นิทานหนึ่งนั้น ว่าสมภารฉัน แห้วหมูเป็นยา เคี้ยวกินทุกวัน ฉันกับน้ำชา หลายปีล่วงมา เห็นคุณ หลายประการ นั่งทนทำกิจ ประกอบการงาน พากเพียรเขียนอ่าน ได้ทั้งคืนวัน ฟันแน่นไม่หัก เป็นสุขขบฉัน ร่างกายเรานั้น ไม่แก่ชรา ฟันงอกแก้ไข้ ฟ่องใสแปลกตา เปล่งปลั่ง ดังหนุ่ม เมามางโรคา ผู้อ่อนพรรษา ดูแก่กว่าไป กำลังเจริญมาก เดินคล่องว่องไว จักขสวางใส ไม่มีติดตามกาล อายุล่วงมาก แต่ไม่พิการ กิจในวิหาร หมั่นทำทั่วไป

นิทานหนึ่งนั้น เขาพูดเล่ากัน ว่ายาเจือไข เม็ดข่อยย่อยแหลก ครั้นจักเล่าไป กลัวมาปจักได้ แต่ ต้นตำรา เขาพรรณาคณ ว่าดีนักหนา ต้องลงดินทำ แขน้ำอยู่นาน

ขนานหนึ่งนั้น เขาพูดเล่ากัน ว่าท่านสมภาร อาวาสเธออยู่ ปากอ่าวยี่สาน ป่วยเจ็บมานาน ราก ข่อยต้มกิน แรกกินไปนั้น เมามากายท่าน ด่าคล้าไปสิ้น นานไปจึงลอก ทัวทั้งกายิน โรคภัย หายสิ้น อ้วนขาวผ่องดี สองถ้วยเท่านั้น อายุตัวท่าน แปดสิบหย่อนปี ยังดำรงชีพ จนกาลบัดนี้ ถึงศกที่มี ในปีปัจจุบันนี้เป็นนิทาน สาธกให้มัน เพื่อให้สำคัญ เชื้อถ้อยาเดิม จักให้ทำกิน ได้อายุ เดิม ยืดยาวต่อเพิ่ม ขนชีพออกไป จักได้เป็นบุญ เกือกุลโตใหญ่ ขอข้าจงได้ ชีพยืนยาวนาน ด้วยบุญเราให้ ตำราเป็นทาน จงถึงนิพพาน เช่นพระพากุล ไร่โรคาพาธ ปราศจากอาดูร เมื่อ ท่านดับสูญ ร้อยหกสิบปี จบเสร็จสิ้นเรื่อง ค่าแสดงเท่านี้ ความสุขสวัสดิ์ จงมีทั่วเทอญ

ยาแก้ชรา ได้ยินเขาว่า ที่ปฐมเจดีย์ ผู้เฒ่าชื่อนี้ชื่อ พระสุธรรมโมตริ ไปเป็นกงษี จับจ่ายการงาน อายุล่วงมาก แต่ไม่พิการ สูงใหญ่ไพศาล โรคน้อยแรงเจริญ เดินคล่องว่องไว อายุนับได้ เจ็ด สิบหกเกือบเกิน ขึ้นบนสะพาน ร่างร้านสูงเขิน คดเคี้ยวเลี้ยวเดิน จนยอดเจดีย์ กำลังยังมาก บุตร เด็กก็มี เล่าว่าอันนี้ เป็นด้วยคุณยา ดำเนินนิทาน ว่าคนโบราณ มีอยู่ในป่า ผมหนวดเนตรหนึ่ง แดงทั้งกายา มิได้มุ่งผ้า ใบไม้กลัดพัน สูงใหญ่โตเกิน มนุษย์ทุกวัน คนเห็นสำคัญ ว่ายักษัตกใจ มีพระสามองค์ ไปเทียวธุดงค์ พบคนโตใหญ่ เห็นเข้าวิ่งหนี สององค์พันไป องค์หนึ่งสดุดไม้ หกล้มเหยียดยาว ความกลัวตัวสั่น หน้าซีดตาขาว ดิ้นเสือกมือเท้า อ่อนเพลียเสียใจ สำคัญว่า ยักษ จักจับตัวไป ลุกขึ้นไม่ได้ เพราะความหวาดกลัว คนโตเห็นเข้า ค่อยเดินเบาๆ ถึงแล้วยิ้มหัว ถามว่าบัดเจ้า ทำไมจึงกลัว ข้าไม่จับตัว ไขยักษไขมาร ข้าเป็นมนุษย์ คนเก่าโบราณ อยู่มาข้า

นาน หลายร้อยปีไกล ท่านมาที่นี่ จักประสงค์สิ่งใด จงได้บอกไป อย่าได้อำพราง พระนั้นได้ยืน
สมดังจิตถวิล สิ้นความอามขนาง จึงบอกว่าข้า เทียวมาตามทาง หายาสักอย่าง เรียกค้น
กะเพราแดง มีอยู่ที่ไหน จงได้บอกแกลง เปลือกกินมีแรง ไม่แก่ไม่ตาย ต้นใหญ่สามอ้อม เขา
เล่าบรรยาย ด้วยขำขมหมาย อยากได้กะเพราแดง คนโตห้ามว่า ดูแต่ตัวข้า ท่านอย่าเพิ่งแสวง
อย่ากินลงไป ทำให้ตัวแดง ประสงค์เรียวยแรง ไว้สู้กับใคร

เอาแต่ยานี้ ไปทำให้ได้ ร่างกายนั้นไซ้ จักไม่ชรา เมื่อกินยาไป รูปร่างอย่างไร จักไม่แปลกตา
คงอยู่อย่างนั้น ห้ามกินโรคา ไม่เป็นเช่นข้า กินยาเปลือกกะเพรา จงจำด้วยา หัวบัวขมหา
กล้วยน้ำจวนเนา มาหั้นฝานตาก ให้มากรวมเอา มาซึ่งให้เท่า เม็ดข่อยพริกไทย สีส้ม
เสมอกัน ปั่นย่อยยานั้น ให้แหลกจงได้ เกล่งในกะทะ น้ำผึ้งกวนไป ครั้นเห็นปั้นได้ เก็บ
ไว้กลั่นกิน ผู้ใดทำยา โรคาถอยสิ้น กำลังกายยืน ผิดคนแก่เกิน ร่างกายคล้ายหนุ่ม ว่องไวลุกเดิน
ควรจักสรรเสริญ ดูแปลกปลาตใจ เห็นแก่แต่ฟัน หลุดร่วงสิ้นไป นอกนั้นผ่องใส ดูไม่ชรา

ครั้นซักไต่ถาม แจ้งความว่าข้า หาผลข่อยมา ทำยากจนกิน โรคภัยไข้เจ็บ เบาถอยถอยสิ้น ใคร
ได้ทำกิน จักหายโรคา จบเสร็จสิ้นเรื่อง เท่านั้นกล่าวมา ผู้ใดปรารถนา จงหาแก่กัน เขียนจบตำรา
อายุตัวข้า ได้สองหมื่นพัน กับเศษสามสิบห้า คิดตามเดือนจันทร์ ครบถ้วนในวัน ฤกษ์วารได้มี
เดือนห้าข้างขึ้น พาสติดีเถิ เกาะเป็นข้อปี นพศกตกลง นับตามรัชกาล ที่เขาเขียนอ่าน เกาะสิบ
เจ็ดจ้านง จงได้จำไว้ เพื่อใครต้องประสงค์ จักได้รู้ตรง ตามปีใช้กัน

กล้วยน้ำหั้นตาก สีสวนเหลืองหนึ่ง หัวบัวตากผึ่ง เก้าสวนเหลืองสี่ เก้าบัวขมนี่ เก้าสวนเหลืองสอง
รู้แล้วไม่ต้อง หั้นตากข้าววัน

ขนานหนึ่งนั้น นายไชยรามัญ อยู่บ้านเชียงราก เป็นโรคกระสาย ป่วยไข้ลำบาก คมมอญไป
มาก ทำอิฐลพบุรี อายุนับได้ ห้าสิบสี่โดยปี ชุบพอมเต็มที บวมเคล็ดทั่วไป หิวหอบบอบแรง ไม่
อาจเดินไกล ขัดสนจนใจ ไปหาผักพื้น พบพระหนึ่งมา หน้าตาสดชื่น อายุยาวยืน สักแปดสิบไป
เดินคล่องเร็วนัก ดังจักรกลไฟ นายไชยตามไล่ เต็มเหนื่อยจึงทัน ถึงแล้วกราบไหว้ คุณตาได้
อะไร มาทายาฉัน จึงเดินเร็วนัก ดังจักรหมุนหัน จงเมตตาฉัน บอกให้เป็นทาน พระแก่จึงว่า ภูได้
กินยา เจ็ดสิ่งมานาน สักสามปีกว่า กายาอาจหาย เดินไกลได้นาน ไม่เหนื่อยเมื่อยขา แรงไม่
ถอยถด ถึงอดข้าวปลา เพราะได้กินยา

เจ็ดสิ่งจงจำ รางแดงกระชาย แห้วหมูทั้งหลาย ตะโกนาเปลือกดำ อีกเปลือกประจำไก่อ
รากแฉ่งจงจำ สมอไทยดีล้ำ ต้มกินรินไป หรือจักตากแห้ง ทำผงเก็บไว้ น้ำผึ้งรินใส ปั่นก่อน
กลั่นกิน แก่กระสายพอมแห้ง เกิดแรงกายยืน อาหารทวีกิน ไม่เบื่อการงาน ของหนักยกได้ แรง
กายอาจหาย กินไปนานๆ จักหายโรคา นายไชยจำได้ หายารวมไว้ ได้สมปรารถนา ต้มกินริน
ไป หายโรคโรคา สามเดือนเขาวา กายาบริบูรณ์ ผิวหนังเป็นเกล็ด หล่นร่วงหายสูญ แรงกาย
เพิ่มพูน ของหนักยกถอย เดินทนทางไกล อายุนับได้ หกสิบสี่ไม่ถอย กำลังยังมาก หาบข้าวเดิน
หยอย เทียวหนึ่งไม่น้อย หกสัปดาห์ดี ไปตั้งทำอิฐ อยู่ปฐมเจมิย์ กินมาสามปี ฟันแน่นไม่คลอน

ถ้าไม่มีเพื่อน คนเดียวไม่นอน ไม่เป็นโรคกล่อน เหมือนคนสิบแปดปี ผู้เล่านั้นชื่อ พระสุธรรม
โมตรี ข้าเขียนตามที่ เขาจดหมายมา นายไชยเป็นที่ สมิงสิทธิเดชา เป็นผู้กินยา หายโรคแล
เจริญ มีผู้ใดฟัง พล่อยพูดสรรเสริญ ยากอื่นหอนเกิน ดีจริงควรจำ ลอกด้วยาไป ว่าเคยใช้ได้ มี
คุณเข้มขำ แต่น้อยสิ่งไป เคยได้หาทำ ยานี้ดีล้ำ จงทำกินเทอญฯ เขียนลงตำรา อายุตัวข้า ได้
สองหมื่นวัน กับเศษพันร้อย สามสิบเจ็ดด้วยกัน ครบถ้วนในวัน ฤกษ์วารได้มี เดือนแปดข้างแรม
สัต์มีดีเถิ เกาะเป็นข้อปี นพศกตกลง คิดตามรัชกาล ที่เขาเขียนอ่าน หกสิบเจ็ดจ้านง จงสังเกต
ไว้ เพื่อใครต้องประสงค์ จักได้รู้ตรง ตามปีใช้กันฯ

ยานัตถุ์แก้ไข พระครูบอกไว้ ทำสิ่งด้วยกัน ไม่ไผ่ผ่าห้า พิมเสนในนั้น ดินประสิ่วเลือกสัน แก้ว
แกลบขุดมา พิมเสนไทย กลิ่นหอม สี่พร้อมเสมอนา กะแจะอ่อนจงหา สวนครึ่งฟองจำ พร้อม
เสร็จทำผง กวนละเอียดยั้งคำ นิดใช้ดีล้ำ แก้วดกจะพองแกว แก้วใช้รากสาด สันนิบาตตาแดง ใช้
สันสะท้านแรง นัตถายกระจายไป ขลังเลิศประเสริฐล้น ล่วงพ้นยานัตถุ์ไทย ไม่มีขนาดใดจะมาสู้
ให้เทียมทัน

โกฐบัวโพลว้านน้ำ	จันทร์หอม
ขิงหนึ่งพิมเสนปลอม	แทรกเข้า
เทียนดาลูกกระดอม	เกาส์
ดีจระเข้เคล้า	ตากแห้งตำผง
ยานัตถุ์ทั้งหยอดแถม	ตามัว
แก้เมื่อวังเวียนหัว	โรคร้าย
ดาเฒ่าใส่แก้ว	ดาสว่าง
อาจจะเอาเส้นด้าย	สอดร้อยรูเข็ม

ตำนานมะตุมนิม หลวงรัตนะพิม พานุรักษ์ เล่ามาว่า จักได้เริ่มเรื่อง เรียบเรียงพรรณา ของเก่า
เล่ามา เรือรำนางขิง ยาลูกแปลกแม่ เจ้ากรมครุฑแก่ เล่าเรื่องให้ฟัง ว่าชายหนึ่งได้ มะตุมนิมขลัง
สมดังใจหวัง ผลหนึ่งทำยา กล้วยน้ำไทยเพิ่ม หรือหนึ่งเทียวนา หรือไทยเทียวา ว่าเต็มทะนาน ึ่ง
ขึ้นด้วยกัน มะตุมเชือดหั้น กล้วยน้ำปอกฝาน พริกไทยในห่อ เทคลูกคูลีการ ย่อยให้แหลกนาน
ทำแผ่นตากเรียง แห้งแล้วลงครก ปั่นแหลกลิ้นเสียง ยกโถตั้งเคียง น้ำผึ้งคลุกเท เสร็จแล้วเก็บ
ไว้

บุรุษนั้นไซ้ ไปเที่ยวเกร็ดเกร บ้างอื่นเมืองไกล เทียวไกลโยเย ยากเย็นเกินแก่ ยังไม่กลับมา แม่
อยู่ข้างนี้ เห็นนานเต็มที ลูกไม่กลับมา เดินไปในเรือน พบแต่โยธา นิของลูกข้า ทำไว้กินดู โรค
ภัยหายสิ้น กายยืนเฟื่องฟู คนอื่นแลดู เคลิ้มแปลกตาไป ที่เคยล้าหน้า บ้วนปากลงไป หย้าที่นั้น
ไซ้ งามองมิดตา โคนหนึ่งเขาปล่อย แก่พอมชรา เทียวขัดเขมา พบญาติสงาม โคกินหย้า
ไซ้ โรคโคก็หาย ร่างกายควรการ คล้ายกับโคหนุ่ม เรียวแรงอาจหาย หยั่งนั้นเห็นพยาน กินยา
รำไป ทุกวันจนหมด ที่เทียวแห่งสด กลับฟูผ่องใส วรรณคล้ายหญิง แลกรุ่นเจริญไว

ฝ่ายบุตรเทียวไป นานแล้วกลับมา มารดาแปลกบุตร บุตรแปลกมารดา ต่อพูดเจรจา นานจึงรู้กัน
เมื่อบุตรกลับมา อายุคณะนา หมื่นแปดพันวัน มารดาว่าสัก สองหมื่นหกพัน เล่าว่าบุตรนั้น แก่
กว่ามารดา บุตรแปลกใจถาม เรื่องความมารดา โภยาของข้า ไปไหนใครกิน มารดาเล่าว่า แม่
พบโยธา เปิดขึ้นหยิบกิน บ้วนน้ำลงไป ถูกในแผ่นดิน หย้างามโคกิน หายโรคอ้วนพี แม่เห็น

อัครรย์ จึงได้สำคัญ ว่ายานี้ดี กินไปจนหมด ภายสดเปล่งศรี ก่อนชบกลับพี อาหารเพิ่มพูล ครั้นกาลล่วงมา บุตรนั้นชรา สิ้นชีพดับสูญ มารดาอยู่มาก กว่าบุตรเจ็ดคูณ กำหนดด้วยสูญ หลายจตุรายเรียง เขาเล่าสืบมา ไม่เห็นด้วยตา ต้องว่าสอเสียง พุดไม่เต็มปาก ยากจักเรียบเรียง ผู้อ่านจักเถียง กล่าวโทษโทษทาย

ท่านจันทาราม ภายสมบุรณ์งาม แปลกชนทั้งหลาย ฟันฟางยังมาก ขบฉ้นสบาย เส้นเกลียวตาม ภาย นิดหนอยเป็นไป โสตไม่หนวกตึง เดินคล่องว่องไว จักษสว่างใส ไข่เจ็บเบาบาง แผลสืบ จวนใกล้ มิได้ไว้ใจ จิตคิดอาจขนาง ไปลาพระบาท ไม่หยุดกลางทาง นี่เป็นตัวอย่าง แผลสืบ เก้าจึงตาย เมื่อใกล้วายชีพ บวมเป่งทั้งกาย พุดว่ายังสบาย ไม่เจ็บอันใด ไม่หลงพันเพื่อน เลื่อน เบือนเหมือนใคร ไปเยี่ยมจำได้ พุดเหมือนเมื่อดี ชื่อท่านชรวอยู่ เชื้อแซกตานี ในปัจจุบันนี้ ได้ เป็นราชา คณะจารย์บอก ฝ่ายวิปสนา ได้นามสมญา วิทยานบาล

เธอหามะตุมนิม ทำฉ้นมานาน ในสภาสถาน เทียวแบ่งให้ปัน ยานัน्हกลึง ลูกจันท์ ดอกจันท์ ดอกกรณิกานัน ดากแห่งปญา พริกไทยดีปลี การะบุนตามมี แทรกเดิมในยา บดกับมะตุม แผลกแล้วนำมา หม้อใหม่ปิดฝา น้ำผึ้งคลกริน แขนอย่างคาไฟ กาลฝนลวงไป จึงได้มากิน ถ้า แห่งน้ำผึ้ง เดิมบดโดยถวิล ป็นเป็นก้อนกิน กลืนส่งลงไป

ดูข้าฟงดู ไม่สู้ชอบใจ หาเม็ดปลูกไว้ ได้ผลเก็บมา ผลหนึ่งพริกไทย นับไว้ร้อยนา หนึ่งขึ้นไม่ช้า ลงครกปั่นไป แผลกแล้วนำมา น้ำผึ้งเคี้ยวไว้ น้ำมันเนยใส ผานิดตามมี ผอนยาเทลง กวนไปให้ ดี ช้นแข็งได้ที่ สองขามเป็นพอ เก็บไว้ใช้ไป ถึงปีกวต้อ เห็นคุณสามข้อ อาหารยังยืน ท้องไส้ ไม่คั่ง คับผูกผืดผืน ตื่นเช้ายากสั่น เมื่อยขบเบาบาง นครเข่าขึ้น เดินไปจนถึง ไม่หยุดกลางทาง ถ้าไม่กินยา อาหารขัดขวาง ถอยลงครึ่งกลาง ท้องไส้ผูกไป ได้ให้พระปวย ผอมแห้งเสียดไอ ข้าวต้มกินได้ สามช้อนเวลา กินลองดูเล่า ข้าวต้มในเช้า ขามปากไปล่นา ตัวท่านดีใจ ยังพอ เดินได้ มาเล่าแก่ข้า ยานี้มีคุณ

อาหารสมบุรณ์ มีคุณนักหนา ว่ากินข้าวได้ แปลกแต่ก่อนมา บางคนพุดว่า กินไม่รู้พอ อยากกิน บ่อยๆ กินข้าวอรรอย เพลินคดหมดหม้อ เรื่องนี้เล่ามา ดุน่าหั่วร้อ ใครทำยาขอ มะตุมเรานา ได้ ลองคนไข หลายคนนักหนา แม้นคนเป็นบ้า อาหารไม่กิน กินยานี้ไป กลับกินข้าวได้ ฤทธิ์บ้า สงบสิ้น คล้ายกับคนดี

ดังนี้ได้ยิน ใครได้ทำกิน เป็นลาภอันดี อำนาจคุณยา จักช่วยรักษา ให้กายสดพี บำบัดโรคภัย ไข่เจ็บที่มี เจริญสุขศรี ขนมีชีพยืนนาน คนอายุมาก ป่วยหนักพิการ อายุสังขาร แผลสืบหย่อนปี คนหนึ่งนั้นไซ้ อายุนับได้ เจ็ดสิบสี่ปี ให้งมือเท้า บวมเป่งเต็มที่ นอนอยู่กับที่ อาหารไม่กิน กินยานี้ไป โรคภัยคลายสิ้น ขาวนากกลับกิน พ้นหายไบนาน

จักชักเหตุมา ชี้แจงพรรณา ให้ฟังพิศดาร เมื่อจักชอบใจ จำไว้นานๆ เมื่อบุญของท่าน จำไว้ได้ดี คนเขียนตำรา มีผู้มาหา ที่เพชรบุรี ไม่พบกันนาน ถึงสี่สิบปี เขาว่าท่านนี้ ยังไม่แปลกตา แลเห็น จำได้ สังเกตดูคล้าย กับเมื่อก่อนมา แต่ข้างเราแปลก ผู้ที่มาหา ต่อพูดเจรจา จึงได้รู้กัน คนนั้น เมื่อบวช เป็นเณรคราวกัน อายุเขานั้น เท่ากันด้วยปี แต่ดูแก่ไป ตัวผู้นั้นไซ้ เป็นบุตรขุนศรี ชื่อ สดไปอยู่ เมืองเพชรบุรี ได้สี่สิบปี จึงได้พบกัน มิได้กินยา ดังว่ามานั้น ร่างกายผิวพรรณ จึง แปลกตาไป

ใครพบตำรา ดังได้พรรณา จงจดจำไว้ ทำลองดูเถิด ไม่ยากอะไร มะตุมหาได้ ในเมืองนี้มี ไม่ ต้องออกไป ถึงเมืองราชบุรี แต่โน้นนมดี เพราะเป็นต้นเดิม ทำเกิดเพื่อจัก ได้อายุเดิม ยืดยาว ต่อเพิ่ม ขนมีชีพออกไป ถึงจักวายชีพ ก็ไม่เสียใจ เพราะเขาว่าไว้ ก็ได้ทำกิน นี่ชักเหตุมา ประสงค์ปรารถนา จะให้ได้ยิน ใครเชื่อจักทำ ยานี้ขึ้นกิน เพื่อโรคถอยสิ้น เป็นคุณทั่วกัน วัน เขียมตำรา อายุดูข้า ได้สองหมื่นวัน กับเศษสองร้อย หกลีบด้วยกัน ครบถ้วนดั่งนั้น จริงแท้ แน่ใจ ปีชวดฉศก หนึ่งสองๆหก ขึ้นหกค่ำไทย ประหัสบดี เดือนสี่เขียนไว้ หวังจะบอกให้ แก่ผู้ ต้องการ

เจ้ากรมเสื่อว่า คนเดือนมาหา ในเดือนราชการ พุดว่ายานี้ มีคุณเชี่ยวชาญ แก่โรคโบราณ ริดสีดวงพลวงลง มะตุมต้มขึ้น พริกไทยจางง ตำให้แหลกผง ลงกะทะตั้งกวน ถ้าคราวยามจน น้ำผึ้งขัดสน เกลือแกล้เคล้าควน พอเลี้ยงยาไว้ กินไปตามควร เล่าว่าน่าสรวล ตามวิสัยคนจน กิน ไปหายโรค หลายผู้หลายคน ว่านี้ชอบกล นารับเป็นพยาน ดูข้าเคยเป็น เมื่อยอดตามทวาร ข้ำๆ นานๆ ให้ป่วยลงไป กลางคืนกลางวัน ผสมรวมกัน เกือบสี่สิบได้ ถ้าหลายวันแล้ว โลหิตตกไป ไม่ใคร่หลับไหล ท้องเฟ้อเอ่อเป็น กินยามะตุมมา โรคดั่งที่ว่า เจียบสงบไม่เห็น ถึงปีดีอยู่ โรคนั้น ไม่เป็น จะหายขาดเว้น หรือไม่เหลือคะเน ถึงเราตายแล้ว อย่าได้สอแดแล้ว เสียใจโลเล ทำต้อ ไปเกิด แก่ใจว่าเหว เหลือสิ้นพันเล่ห์ กินแก้ความตาย โภมารักจแพทย์ ยังต้องวอดวาย เสรีจสิ้น บรรยาย ตามได้ฟังมา

ตำราหนึ่งนั้น ได้เห็นพระท่าน เทียวสืบแสวงหา บอระเพ็ดมะตุม ได้แล้วนำมา พร้อมเสร็จเครื่อง ยา ต้มให้เดือดกิน แก่โรคตานชะโมย ลงท้องอาจัน ตาเหลืองดังขมิ้น พุงโรโซเซ กันปอดคอด กัว แขนขาเล็กหิว ตามแข็งเกล็ดมี กินยานี้ไป ร่างกายอ้วนพี ครบยี่สิบปี ได้บวชบรรพชา ยา นั้นสามสิ่ง มะตุมอ่อนหา ได้แล้วรวมมา ผานตากหลายวัน บอระเพ็ดขดใหญ่ หาไว้เชือดหั่น เต็มขามข้าวฉ้น เกลือตวงพูนขาม ต้มขึ้นด้วยกัน เคี้ยวจนยานั้น ช้นเหมือนน้ามะขาม ใส่ในไห เคลือบ มิให้รั่วทรม ใครเจ็บกินตาม โรคน้อยมากทวี อาหารกินได้ โรคภัยหลีกหนี แต่น้ำยานี้ ขมเค็มเต็มกลืน

ใครพบตำรา อย่าว่าเราตื่น เล่าให้ใจขึ้น ชอบเชื่อหลายคน ผู้มีปัญญา จักกล่าวครหา ว่ายา หลอกชน ให้หลงเชื่อถือ ดังรื้อจะพัน ความตายของตน นี่แหละความจริง จจริงอยู่คำปราชญ์ ผู้ ไม่ประมาท รอบรู้ทุกสิ่ง ไม่ทำวคราวมิด หาไว้ค้ำอิง ทำดีกว่านี้้ง เช่นการสงคราม เหมือนคน ฟันทนต์ มียาทุกคน ไว้ภูเหวือกกราม มิให้ร่ามะนาค เกิดก่อต่อลาม ถ้าแก่แล้วห้าม ไม่เหมือน ตำรา จบเสร็จสิ้นเรื่อง เท่านั้นกล่าวมา ผู้ไม่ปรารถนา อยามาแผ้วพาน จจริงเท็จยกไว้ เราช่วยยก ให้ แต่ผู้ต้องการ ขอข้างมี ชีพยืนยาวนาน กำลังชีพท่าน จงอวยสวัสดิ์

ขนานหนึ่งนั้น เขาพุดเล่ากัน ว่าคุณแรงกล้า ชับไล่เสมหะ แก่กันรา ร่างกายกายา ว่องไวพมุลย์ แม้นคนธาตุผูก กินไปโรคสูญ กลับกลายเป็นมุล โคคนตั้งกอง อาหารเจริญมาก พุงถ่ายสบาย คล่อง ท่านผู้เจ้าของ ร้อยสี่สิบปี กินยานี้ไป ร่างกายอ้วนพี ผุดผ่องเจริญศรี ทรงชีพยืนนาน คน กินลองมาก หลายปากว่าขาน สมต้องอาการ ที่เขาเล่ามา ทำลองดูเถิด ทอดยอดแสวงหา พบ ผลเก็บมา ตวงตากเต็มทะนาน แห่งกลอบลงครก ปั่นร่อนตามกาล เป็นผงประมาณ หนักได้

ตำลึง ยาผงเก็บไว้ บดละลายน้ำดื่ม เข้าเย็นมาถึง กินเท่าพุทรา

เขียนคัดลงสมุด เรียงแต่งตำรา อายุชู้า สองหมื่นหกพัน มีเศษหนึ่งร้อย กับยี่สิบวัน ขุดลง
กระดานนั้น อาทิตยได้มี เดือนสี่เจ็ดค่ำ ปีกษขึ้นดิถี มะโรงปลายปี โทศกตกลง นับตามราชกาล
ที่เขาเขียนอ่าน หกสิบสามจ้านง จงได้จำไว้ เพื่อใครต้องประสงค์ จักได้ทราบตรง ตามปีใช้กัน

เดือนยี่ปีวอกไข่	ขุมหนา
เหือดหัดดเต็มประดา	มอดม้วย
พันเศษซากศพมา	วัดสระเกษ
วัดอรุณนับด้วย	สี่ร้อยจวนถึง
เป็นหัดลงจุดทอง	พลันตาย
ยาถูกจึงจักคลาย	สงไส
สดีอสรพเคียวกินหาย	ขลังนัก
ถ้วยใหญ่สามที่ได้	กากทิ้งเจริญเสีย
เมศเก้สับหกร้อย	ปีระกา
เก้สับเจ็ดมีนา	แทรกบ้าง
จนสิบหกองค์	พฤษภ นั้นแสบ
ฝนตกหนาร้าง	ลดน้อยถอยลง
เดือนเจ็ดแรมแปดขึ้น	โรคหนา
ลงรากปวงมีมา	ทั่วด้าน
ครึ่งพันนี้หลายเวลา	สองฟาก เมืองแสบ
ขุมขุกทุกบางบ้าน	แต่น้อยกว่าหลัง
ฟ้าร้องดังกึกก้อง	เหมือนปืน
หรือพลใหญ่จุดขึ้น	เขนนัน
ห้าหกค่ำสองคืน	ปึงหนึ่ง ดังนา
เสียงแปลกสำเนียงสั้น	เฉกขึ้นจากดิน
ลงรากเดือนแปดขึ้น	เป็นขุม
สีทวารเคราะห์รม	ทุกด้าน
มณชั้รักทุกตัวคน	เชิงแปลก
ดาวศุกร์ในแผ่นผ้า	ผุดให้คนเห็น
คนตายคล้ายอย่างน้อย	ปีระกา
อากาศดาวดารา	แปลกครั้ง
สองคราวที่ล่วงมา	ก่อนเหตุ
นี้เคราะห์ลงทวารทั้ง	สิ้นที่ซ่อนเคย
ยาแก้แต่ก่อนได้	ท่ามา
แต่มะโรงและระกา	ก่อนโน้น
มากระทั่งเวลา	ความไค่ หลังเฮย
คนรอดตายไกลโพ้น	โรคร้างห่างเกษม
เหือดหัดลงรากไข่	บิดผี
ร่ามนาดน้ำมันมี	เดชไ้
ตะมอยโรคฤศสี่	ดวงแตก โรคหนา
มูตรพิบัติลมไข่	สัตว์ร้ายขบดิน
ปวงดีลักษณะให้	กายเหลือ
ยารสขมประเทือง	สร้างไข่
เขี้ยวลมโรคยาเปลือง	ของเผ็ด
เย็นถูกเข้าไม่ได้	ตัดห้ามของเย็น
ปวงขาวเสมหะให้	เกิดเป็น
ยาแทรกสเปรี๊ยะเย็น	จึงได้
ปวงโลหิตทำเข็ญ	แดงชาน
ประกอบยาข้างเค็มไว้	จึงแก้ปวงหาย
มหาอาวุธแท้	นามยา
กำจัดลมจันหา	ซึกได้
ลงรากอหิวา	ดกโรค
สันนิบาตสองคลองไข่	ป่วยร้ายขจายสูญ
กระชายหนึ่งวานน้ำ	รงทอง
กลางเปลือกใบมนปอง	ถี่ถ้วน
ตากแห้งสีบาททอง	ตั้งขัง
สามบาทยาดาล้วน	พวงน้ำหนักเกิน
เปลือกมะรุมกุ่มน้ำ	กุ่มบก
ขิง ข่า กระเทียมหก	สิ่งไซ้
ดีปลี พริกไทยยก	ไพลกับ กระเทียม
สิบสิงหาตากไว้	หนักได้บาทเสมอ
สมอทะเลเท่าแท้	ยาสรรพ
บนกระเบื้องเรียงทับ	ตากไว้
เดือนหนึ่งจึงขนกลับ	รวมเก็บ
หนักเจ็ดตำลึงได้	เศษด้วยสี่สสิ่ง
ห้าส่วน ไพล วานน้ำ	กระชาย
ขิงแก้หสส่วนหมาย	ขังไว้
กระเทียมสิบส่วนชะจาย	เรียงตาก
ข่าสิบเอ็ดแห้งได้	หนึ่งถ้วนทุกอัน